

Чланак примљен 25. марта 2024.

Чланак прихваћен 21. маја 2024.

UDC 78.091.4(497.5)“2023”(049.32)

МИЛОШ МАРИНКОВИЋ*

Музиколошки институт Српске академије наука и уметности

ВЕЛИКИ ФЕСТИВАЛСКИ ЈУБИЛЕЈ
Приказ 60. Глазбене трибине (3–5. новембар 2023.)¹

Утемељена раних 1960-их у Опатији, Југословенска музичка трибина (данас Глазбена трибина /ГТ/) све је до распада Југославије (1990) представљала јединствено место интеракције и комуникације међу југословенским композиторима разнородних естетичких, поетичких и стилистичких усмерења. Овај фестивал одавно више није југословенски, одскора ни опатијски, али се, упркос свим недаћама, одржао као веома важно стециште савремене музике. Прошле године је, од 3. до 5. новембра у Осијеку, под покровитељством Хрватског друштва складатеља и Cantus d.o.o. одржана јубиларна 60. ГТ, која је настојала да реafirмише нека питања из прошлости, сагледа актуелни тренутак савремене музике, и најважније, отвори перспективе за њену будућност.

Након поздравних речи званичника фестивала и града Осијека,² ГТ отворена је вечерњим клавирским концертом, који су у дворани Хрватског народног казалишта приредили пијанисти Катарина и Владимир Крпан. Концерт је започео *Првом сонатом* Стејпана Шулека (из 1947), као сведочанством његових естетских назора утемељених на класичним вредностима европске музичке традиције. Виртуозности Владимиру Крпану није мањкало ни у *Моментима за Владу* Игора Куљерића, делу које је подсетило на

* Ауторова контакт адреса: marinkovic92milos@gmail.com

¹ Приказ је резултат на пројекту *Applied Musicology and Ethnomusicology in Serbia: Making a Difference in Contemporary Society*, који финансира Фонд за науку Републике Србије (РС-7750287).

² Уметнички руководилац Глазбене трибине, Тибор Сировица (Tibor Szivoczka) је, између осталог, нагласио: „Temeljne vrijednosti i ciljevi Tribine ostali su tijekom cijelog perioda gotovo isti: promocija suvremenog glazbenog stvaralaštva – nekada svih jugoslavenskih zemalja, a danas prvenstveno hrvatskog i, s obzirom da smo ravnopravna sastavnica Europske unije već deset godina, europskog stvaralaštva“. Bojana Plećaš Kalebota (ур.), *60. Glazbena tribina Osijek 3.–5. studenoga 2023.*, Zagreb, Cantus d.o.o. – Hrvatsko društvo skladatelja, 6.

турбулентна естетска превирања у музици 1960-их година, као ни у остварењу *За Владу* Младена Тарбука (иначе, оба посвећена пијанисти Крпану). Агогичко богатство, динамички и фактурни контрасти у варијационо конципираним *Thèmes* Франа Параћа, те у остварењима *Piano piece 2012 (Hommage à Morton Feldman)* Франа Ђуровића и *Sonnant* Станка Хорвата, дошли су до изражаја захваљујући рафинираном и истанчаном приступу пијанисткиње Катарине Крпан. Испраћен овацијама, инаугурациони концерт ГТ завршен је делима за клавир четвороручно, насталим с краја 1990-их и почетком 2000-их година. Реч је о композицијама *Passo sempio* Ива Јосиповића, *Dick Tracy and the Very Short and Very Strange Story of Glaxo Blue* Берислава Шипуша и *Дивертименто* Давора Бобића, које су се, пре свега, одликовале богатством ритмичке компоненте, али и (у случају последње) утицајем фолклорног мелоса. Како су остварења тројице композитора с овог концерта (Куљерића, Параћа и Хорвата) својевремено већ извођена на Југословенској музичкој трибини (1960-их и 1970-их), поновно укључивање у репертоар Трибине потврдило је њихов уметнички значај и у актуелном времену.

Идућег дана фестивала наступио је Ансамбл Cantus, камерни састав који већ дуже од две деценије важи за једног од најагилнијих промотера савремене музике у Хрватској. Диригентско умеће Берислава Шипуша демонстрирано је већ у првој композицији, *Табу* за коморни ансамбл Сање Дракулић, која се бавила питањем све веће контроле слободе у данашњем времену. Остварење уметничког руководиоца ГТ, Тибора Сировице, *In between* за обоу, коморни ансамбл и електронику, показало је занимљив ауторов поступак трансформације барокне артикулације у савремени музички израз. Веома виртуозном *Концерту* за тромбон и ансамбл Анта Кнешаурека у извођењу врсног Марија Шинцека, претходило је извођење авангардне композиције *Barasou, балада о итакорима и мишевима* за глас и коморни ансамбл Бранимира Сакача, иницијатора и оснивача овог фестивала савремене музике (дело је претходно изведено на југословенској Трибини 1971). Маестрално поигравање с инструменталним бојама, у комбинацији с неартикулисаним гласовима у вокалној деоници, које је извела бриљантна Ирма Драгићевић, изазвало је одушевљење фестивалске публике.

У другом делу концерта посетиоци су уживали у лирској атмосфери композиције *Memorie* за глас и коморни ансамбл Франа Параћа, инспирисаној поезијом композиторовог оца Ива Параћа. Уследило је, потом, извођење *Un jardin sous la pluie avec un compositeur sans parapluie* за 13 инструмената и мултиинструменталисту Берислава Шипуша, дело прожето елементима импровизације, које је сигурно представљало један од врхунаца 60. ГТ. Експресивност покрета врхунског мултиинструменталисте Ратка Војтека (који је показао умеће свирања на неколицини инструмената), као и поигравање светлосним ефектима у сали, дали су готово сценски карактер томе комаду. Овај, прилично опсежан концерт затворило је остварење *Силазак на врх* за глас и коморни ансамбл Станка Хорвата, циклус од осам песама који је, услед ауторове смрти, довршио диригент Шипуш, Хорватов студент.

Други дан фестивала закључен је цез концертом Матије Дедић Трија у фоајеу Културног центра Осијек. Као велики заљубљеник у опус хрватске композиторке Доре Пејачевић, пијаниста Матија Дедић концерт је започео њеним клавирским циклусом *Живот цвијећа*, оп. 19 из 1905. године. Потом, придруживши му се на сцени контрабасиста Звонимир Шестак и бубњар Крунослав Левачић, музички тројац

направио је спектакл, који се завршио тек после поноћи. Публика је уз овације испратила више ауторских композиција Матије Дедића (заинтересованог за испитивање различитих музичких жанрова), али и аранжерски веома занимљиве традиционалне песме, које су, такође, биле на репертоару овог Трија.

Недељни концерт у подне приредили су инострани гости ГТ, чланови словачког Ансамбла Quasars (виолина, виолончело, флаута, кларинет, клавир и ударалјке), који већ пуних 15 година интензивно промовише како савремену музику, тако и ретка и заборављена дела, пре свега словачких аутора. Камерна остварења Ивана Буфе (Ivan Buffa, композитора који није непознат хрватској публици, будући да је претходно учествовао и на Музичком Бијеналу Загреб /2021/), чији уметнички израз карактерише маштовито испитивање тонског колорита, отворила су и затворила овај концерт. Док се аутор у делу *Fresco* инспирисао фрескосликарством, дело *Pareidolia* настало је као плод Буфиног размишљања о феномену могућности обликовања одређене визуелне или слушне перцепције у смислене слике. Младачко дело словачке композиторке Јане Кмитове (Jana Kmitová), *At the Bottom of the Day* за кларинет и клавир, показало је ауторкину склоност ка великим контрастима, а обиље различитих ударалјки у њеном камерном остварењу *Kamea*, створило је, такорећи, егзотичну атмосферу овог концерта.

Уз остварења словачких музичких стваралаца, репертоар Ансамбла Quasars обухватао је, такође, једно дело пољског аутора, *Myos* за виолину и виолончело Томаса Сквереса (Tomasz Skweres), као и два дела хрватских композиторки, *I ritorni* за флауту, кларинет, виолину, виолончело и клавир Санде Мајуреџ и *Pika's Tale* за кларинет и електронику Ане Хорват. Фокусирајући се на микротоналне, односно четврттонске хармоније, Скверес је написао веома виртуозно дело у којем се техничке могућности оба гудачка инструмента испитују до готово крајњих граница. Формално базирана на облику риторнела, композиција Санде Мајуреџ показала је веома интересантно дијалогизирање дувачког и гудачког корпуса, укључујући и гласовно 'комуницирање' самих музичара. Аналогно тачки у ликовној уметности, као недифинисаном облику који је основа за даљу изградњу, почетни звук у електроници представљао је, како ауторка истиче, иницијалну тачку за развијање композиције *Pika's Tale*. Органска усклађеност маестралног кларинетисте Јозефа Елиаша (Jozef Eliáš) с електронском звучном подлогом, изазвала је одушевљење публике, која је уз овације испратила не само Елиаша, већ и композиторку Ану Хорват.

Јубиларна 60. ГТ затворена је у Културном центру Осиек концертном хрватских аутора различитих генерација, у извођењу Загребачког пухачког ансамбла. Након добро познатог додекафонског дела *Aubade* Мила Ципре (изведеног на Трибини у Опатији још давне 1965. године), публици је представљено студентско дело *Transfigurazioni* Младена Тарбука, које кроз мотивски рад показује богатство и разноликост тембра дувачких инструмената (иначе, представљено на последњој југословенској Трибини 1990. године). Ансамбл је компактан израз показао и у *Capriccio* Данијела Легина, троставачном остварењу неокласичног стилског проседеа. Иако написана још 1987. године, виртуозна *Toccatina* Даворина Кемпфа, с реминисценцијама на барокне форме, премијерно је изведена тек на овој ГТ. На крају програма ових веома уиграних и искусних загребачких музичара нашла су се два *Пухачка квинтета*. Док је Дубравко Палановић у свом комаду тежио прожимању и преплитању више контрастних одељака,

Срђан Дедић, аутор који дувачки квинтет доживљава као ‘магични састав’, пружио је богатство колорита и контраста кроз вешто супротстављање и синтезу инструменталних деоница.

Програм 60. ГТ значајно је обogaћен ванконцертним догађајима, од којих је највише пажње привукла премијерна пројекција документарног филма првог дана манифестације, *Одјеци генерација: 60 година Глазбене трибине Хрватског друштва складатеља*. У биоскопској атмосфери препуне сале Културног центра Осијек, публика је са платна помно пратила одломке из разговора с бројним композиторима, музиколозима, диригентима и извођачима, али и фрагменте из архивских снимака с Трибине, иначе, похрањених у архиви Хрватске радиотелевизије. Уз оргомне овације ауторкама филма, музиколошкињама Петри Павић и Дини Пуховски, али и самој Трибини, која 60 година траје и опстаје, пројекција овог филма представљала је готово централни догађај целокупне јубиларне ГТ.³

У преподневном термину другог дана манифестације, ауторке документарног филма модерирале су Округлим столом под називом *Глазбена трибина – прошлост, садашњост, будућност* (учесници: музиколошкиња Марија Сарага, диригент Иван Јосип Скендер и композитори Младен Тарбук, Антун Томислав Шабан и Тибор Сировица). Након представљања резултата анкете спроведене међу члановима Хрватског друштва складатеља, који су показали да је музичарима главни мотивацијски разлог доласка на ГТ сусрет, односно могућност размене мишљења, учесници Округлог стола и сами су апострофирали информативну улогу овог фестивала.⁴ Уз неопходност обogaћивања Трибине изванконцертним догађајима, указано је и на проблеме с којима се суочава ова манифестација, пре свега недостатком публике.

Наместо отказаног концерта оргулашице Тее Кулаш, предвиђеног у осијечкој Конкатедрали св. Петра и Павла, организатори су се одлучили за надаре добар потез. Будући да је ГТ присуствовао велики број студената загребачке Музичке академије, композитор Младен Тарбук охрабрио је будуће музикологе и композиторе да изнесу сопствене ставове о савременој музици данас. Током прилично живе дискусије студенти су, између осталог, исказали потребу за већим ‘присутвом’ савремене музике у оквиру студијских програма Музичке академије. Поред студената, словачки музичари су, као гости на ГТ, имали прилику да се у изванконцертном формату представе фестивалској публици кроз веома занимљив *Разговор с умјетницима: Ансамбл Quasars*, који је водила музиколошкиња Срђана Врсаловић.

Уз, евидентно, богати пратећи програм, у три дана Глазбене трибине осијечка публика могла је да чује широк спектар стилских, поетичких, естетичких и композиционо-техничких тенденција у савременој музици 20. и 21. столећа: од аутора старијих генерација, чије је стваралаштво дубоко везано и за Трибину као југословенску

³ Овај документарни филм доступан је на YouTube каналу Хрватског друштва складатеља: <https://www.youtube.com/watch?v=ZoEmTeX95Pc>

⁴ Та функција Трибине уткана је у њену концепцију од самога почетка. О томе сведочи уводни текст из програмске књижице прве Југословенске музичке трибине (1964), у коме се наводи да ће музичари на овој манифестацији, уз упознавање савременог стваралаштва, моћи „[...] да изнесу своје умјетничке ставове и да остваре плодоносну размјену мишљења [...] да се лично боље упознају и на тај начин оживе онај међусобни контакт који је неопходан у једној динамичној културној заједници“. *Jugoslavenska muzička tribina 64* [Programska knjižica], Opatija, Pozornica Opatija, 1964.

манифестацију (Шулек, Сакач, Хорват, Куљерић, Параћ), до знатно млађих композитора хрватске (и не само хрватске) савремене музичке сцене. Пре тачно 60 година Бранимир Сакач на првој је Трибини у Опатији поставио следећа питања: „Gdje se sada nalazi naša muzika, koliko je pošla ukorak s vremenom, što smo naučili od drugih, a što unosimo u to opće kretanje od svog vlastitog i ličnog, i dokle smo uopće doprili?“⁵ Шест деценија касније на Глазбеној трибини у Осијеку иста питања била су подједнако релевантна, и докле год она буду актуелна, овај фестивал имаће свој *raison d'être*.

⁵ Erika Krpan (ур.), *Međunarodna glazbena tribina: 40 godina. Opatija – Pula*, Zagreb, Hrvatsko društvo skladatelja – Cantus d.o.o., 2003, 10.